

УДК 338:351

Мосякіна Ольга Анатоліївна

аспірант кафедри державного управління та митної справи
Дніпропетровського університету митної справи та фінансів

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПОНЯТТЯ СУТНОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ГЕНЕЗИ

***Анотація.** У статті висвітлюється поняття сутності митної політики і митної безпеки та їх походження. Автором проаналізовано підходи науковців різних років. Висвітлено деякі історичні факти появи митної політики на теренах нашої держави.*

***Ключові слова:** митна політика, сутність митної політики, митна безпека, поняття митної політики.*

Мосякина О. А. Системный подход к понятию сущности таможенной политики и ее генезиса

***Аннотация.** В статье освещается понятие сущности таможенной политики и таможенной безопасности и их происхождения. Автором проанализированы подходы ученых разных лет. Освещены некоторые исторические факты появления таможенной политики на территории нашего государства.*

***Ключевые слова:** таможенная политика, сущность таможенной политики, таможенная безопасность, понятие таможенной политики.*

Mosyakina O. A Systematic approach to the concept of entity customs policy and its genesis

***Annotation.** The article highlights the concept of the essence of customs policy and customs security and their origin. The author analyzes the approach of scientists from different years. Highlights some of the historical facts of the occurrence of customs policy on the territory of our state.*

***Key word:** customs policy, the essence of customs policy and customs security, the concept of customs policy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна як суверенна держава самостійно визначає митну політику, формує митну систему, створює власну митну службу та відповідно до національного законодавства й міжнародних договорів здійснює митну справу. Саме ці основні поняття становлять окремий напрямок державної діяльності щодо забезпечення економічних інтересів України та її національної безпеки. У сучасних умовах розвитку суспільства практично всі сфери державної діяльності пов'язані з проведенням митної політики або відчують її вплив, адже митна політика

охоплює не лише економічну сферу, а й постає важливою складовою соціально-політичних відносин, суттєво впливає на реалізацію збалансованої соціальної політики в державі і таким чином значно забезпечує життєдіяльність країни та суспільства. Для того, щоб зрозуміти, що собою становить митна політика, спочатку слід розібратися та визначити, що є об'єктом, предметом, суб'єктом митної політики, що є її процесом, а що – результатом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі поняття сутності митної політики України та її походження досліджувало багато науковців, а саме: І. Бережнюк, О. Борисенко, Л. Івашова, П. Пашко, В. Ченцов та ін. Щодо теоретичних засад сучасної митної політики та митної справи, то вони були розглянуті в наукових працях О. Гребельника, В. Авер'янова, Є. Додіна, С. Ківалова, Б. Кормича, К. Сандровського, В. Науменка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналізуючи наявні праці сучасних науковців, можна дійти висновку, що немає єдиного бачення, що таке митна політика, об'єкт чи суб'єкт митної політики.

Формулювання цілей статті. Метою статті є уточнення об'єктно-суб'єктного складу державної політики у сфері митної справи, процесу її формування й реалізації в контексті забезпечення національних митних інтересів і безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Предметом дослідження митна політика стала з кінця ХІХ ст. Дослідники того часу зазначили, що «...вся митна політика звертала увагу (спочатку) на суб'єкт торгівлі. Проблема торговельної політики полягала у визначенні ставлення державної влади до осіб, які здійснюють торгівлю з чужоземними країнами». Лише з часом почалося дослідження об'єкта митної політики. Під кутом економічного підходу об'єктом у митній політиці є те, на що спрямований економічний вплив з боку митних органів як суб'єкта митної політики, тобто товар, послуги, транспортні

засоби, інтелектуальна власність та фізичні особи, які перетинають митний кордон держави [4].

Митну політику загалом можна визначити як систему політико-правових, економічних, організаційних та інших широкомасштабних заходів, націлених на реалізацію і захист внутрішньо- та зовнішньоекономічних інтересів держави з метою активного й цілеспрямованого здійснення політичних і соціально-економічних перетворень в умовах формування ринкової економіки й відповідних ринкових суспільних відносин.

Митна політика була історично першою формою державного регулювання зовнішньої торгівлі. Основними засобами здійснення митної політики є встановлення митного режиму переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, застосування митних тарифів, митних податків та інших платежів. Митна політика безпосередньо має сприяти забезпеченню економічної безпеки України. У Митному кодексі України [7] митна політика визначається як система принципів і напрямків діяльності держави у сфері захисту митних інтересів і забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки.

Митна політика України є різновидом державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів і національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика ґрунтується на базових національних інтересах і відповідних аспектах державної політики національної безпеки й здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства та міжнародних правових актів і звичаїв. Головним чином засоби реалізації митної політики задіяні при переміщенні фізичними та юридичними особами товарів через митний кордон України. [2] Визначення сутності митної політики

неможливе без розгляду цілей, функцій митної політики, об'єкта та суб'єкта митної безпеки, визначень митної служби тощо. Тому далі розглянемо саме ці пункти.

Об'єднує ж більшість авторів думка, що основною метою державної митної політики є захист інтересів держави, який реалізується через внутрішню та зовнішню політику. Зовнішня політика спрямовується на створення сприятливих умов для досягнення основних завдань внутрішньої політики. Так, І. Бережнюк зазначає, що сфери реалізації та взаємозв'язок внутрішньої й зовнішньоекономічної політики держави окреслюються в теоретичному та практичному плані достатньо чітко, проте сфера митної політики як складової внутрішньої та зовнішньої політики держави трактується різними науковцями неоднаково [9].

Заслуговує на увагу підхід до поняття митної справи відомих українських науковців у галузі митного регулювання С. Ківалова та Б. Кормича [8]. В основу триступеневої системи автори ставлять митну справу, на другий рівень – митну політику, а на третій – засоби провадження митної політики, саму ж митну справу автори визначають як діяльність держави та її компетентних органів щодо встановлення тарифних і нетарифних обмежень з переміщення товарів через митний кордон і контролю за їх виконанням з метою проведення в життя державної митної політики. Митну політику вони трактують як складову внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин та організації митної системи і має на меті захист національних інтересів, національної безпеки й економічного суверенітету держави.

Визначаючи взаємозв'язок митної справи та митної політики, фахівці констатують, що досить часто наявний не надто коректний підхід до цього питання, причиною якого є неправильне визначення як на законодавчому, так і

на теоретичному рівні співвідношення понять митної політики, митного права та митної справи, коли перші два включалися до обсягу останнього [8].

У своїй монографії Л. Пісьмаченко [6] розмежовує поняття зовнішньоекономічної політики, зовнішньоекономічної діяльності й зовнішньоекономічних відносин і визначає сутність поняття «зовнішньоекономічна політика» як діяльність державних законодавчих і виконавчих органів, спрямовану на формування ефективних економічних відносин держави на міжнародній арені. О. П. Борисенко [1] визначає зовнішньоекономічну політику держави як цілеспрямовану діяльність органів державної влади з реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави, що спрямована на забезпечення соціально-економічного розвитку через ефективне співробітництво в системі світового господарства та побудована на принципах послідовності, економічної незалежності й державного суверенітету. Таким чином, поняття «зовнішньоекономічна політика держави» є інтегрованою державно-управлінською категорією, яка поєднує в собі управлінську та економічну складові в контексті поєднання інтересів держави, приватнопідприємницького сектору та окремих громадян [1]. При цьому автори дотримуються єдиної думки щодо того, що одним із напрямків реалізації зовнішньоекономічної політики є формування й реалізація митної політики. Тобто якщо визначати зовнішньоекономічну політику як систему, митна політика є підсистемою цієї системи.

У Митній енциклопедії [10] автори подають таке визначення митної політики: митна політика – це система орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання, зорієнтована на забезпечення економічних інтересів і цілей держави.

Цілями державної митної політики є забезпечення національних митних інтересів держави та їх безпеки. Функції митної політики – призначення й сукупність обов'язків щодо держави. До основних функцій належать такі (рис. 1):

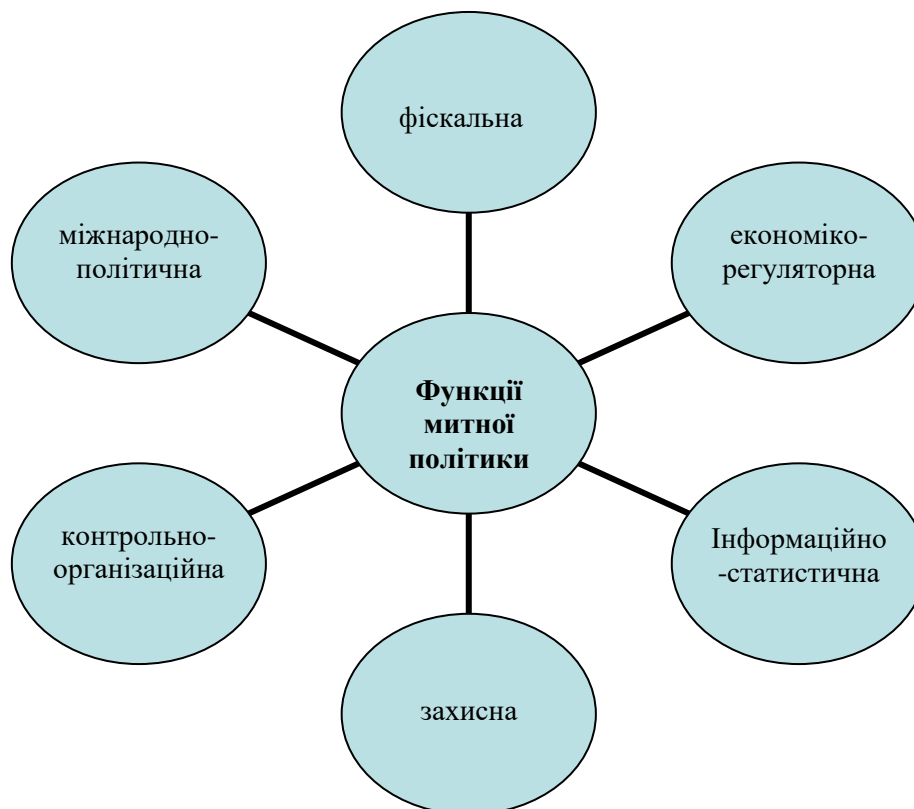

Рис.1. Основні функції митної політики

Митні інтереси – це певний спектр національних інтересів держави, які пов’язані з їх забезпеченням і реалізацією виконання митної справи й задоволення яких сприяє забезпеченню ефективного функціонування, стійкого розвитку економічної системи, зменшенню загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві у сферах, що пов’язані з митною сферою та визначається поточним станом зовнішньоекономічних відносин, повнотою задоволення матеріальних потреб громадян, ступенем реалізації визначених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку й захисту культурного та інформаційного середовища держави, станом зовнішньоекономічної та митної безпеки [11].

Суб’єкти організації та забезпечення здійснення митної справи зображено на рис. 2.

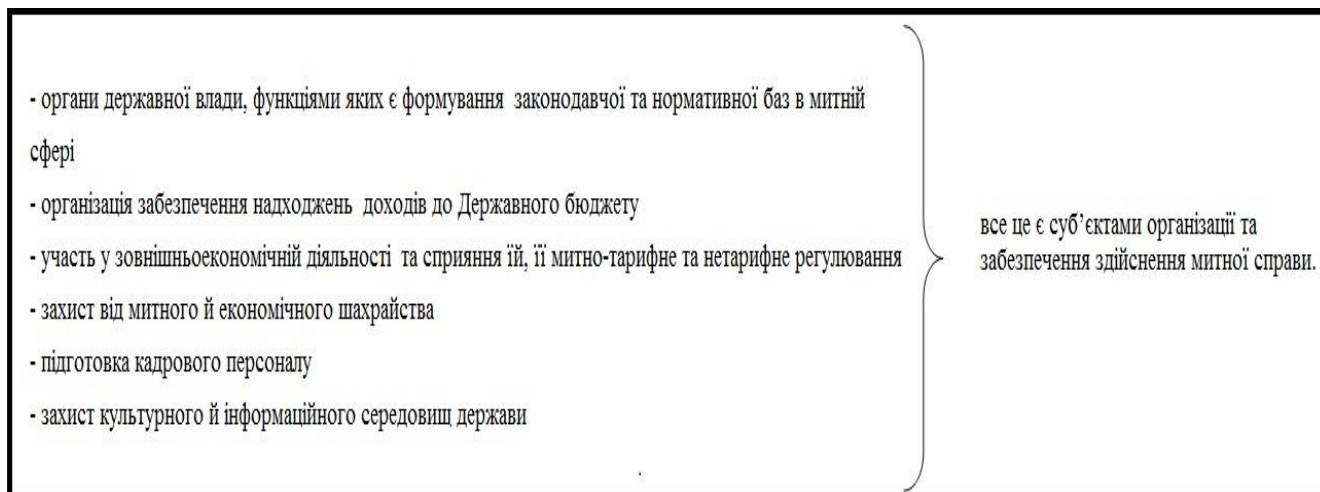

Рис. 2. Суб'єкти організації та забезпечення здійснення митної справи

Митна політика як складова державної політики має бути логічною, стабільною, зваженою та реалізовуватися на основі норм митного права. Її головне завдання – це розроблення та правове закріплення стратегії й тактики державних реформ у митній галузі. Створення та заміщення політико-правової бази зумовлює підбір арсеналу засобів для її реалізації. Насамперед це правовий механізм. Тобто Митний кодекс України і законодавство в цій галузі другорядні відносно митної політики. Правила, які регламентуються законодавством, є засобами реалізації митної політики, оскільки в них закладено механізм досягнення визначеної мети. Напрямки митної політики мають бути об'єктивні з метою дальшого відбиття в нормативно-правовій базі. Отже, базою для формування державної митної політики України, на думку П. Пашка [5], яку ми поділяємо, мають стати її складові, які будуть реалізувати головну мету Стратегії національної безпеки – гарантований поступальний розвиток України, її конкурентоспроможність, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, дальше зміцнення міжнародних позицій та авторитету Української держави в сучасному світі.

Висновки з даного дослідження. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що митна політика – система рамкових стандартів митного регулювання, зорієнтована на забезпечення економічних інтересів і цілей

держави. Механізм формування та реалізації митної політики працює таким чином, що на етапі формування митної політики суспільні уявлення про митне регулювання та митну справу у взаємозв'язку та взаємозалежності з економічними інтересами і цілями держави впливають на визначення орієнтирів митного регулювання. У межах визначеної митної політики формується система митного регулювання, яка, окрім механізмів митно-тарифного та нетарифного регулювання, включає в себе митну систему.

Перспективи подальших розвідок. Формування сучасної митної політики України враховує стан її економіки, геополітичне становище та потребу залучення іноземних інвестицій, що неможливо зробити без політики фритредерства. Проте механізми та інструменти реалізації державної митної політики наразі є недосконалими, що передусім спричинено відсутністю чіткої інституційної основи їх розвитку. Пошук шляхів вирішення цього питання визначає напрямок дальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисенко О. П. Зовнішньоекономічна політики держави: концепція, стратегія, механізми реалізації : монографія / О. П. Борисенко. – Донецьк: Юго-Восток, 2012. – 404 с.
2. Гребельник О. П. Митна справа [Текст] : підручник. 4-ге вид. оновл. та доповн. / О. П. Гребельник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
3. Митна_політика [Електронне видання]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Митна служба України в системі державного управління : підручник / С. М. Серьогін, В.В. Ченцов, П. В. Пашко, Н. А. Липовська та ін. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2008. – 361 с.
5. Пашко П. В. Митна політика України: хто має її визначати / П.В.Пашко // Наукові праці НДФІ. – 2008. – №. 3. – С. 3-8.
6. Письмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні : монографія / Л. М.Письмаченко. – Донецьк: Юго-Восток, 2018. –366 с.
7. Митний кодекс України [Офіційний сайт ДСФУ]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/mk/rozdil-1/glava-1/>
8. Ківалов С. В. Митна політика України : підручник / С. В. Ківалов, Б. А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2002.
9. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти [Текст] : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
10. Митна енциклопедія : [у двох томах]. Т.2 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. – 536 с.

11. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / В. П. Пашко. – Одеса : АТ «ПЛАСКЕ», 2009. – 628 с.

Statement of the problem. The article highlights the concept of the essence of customs policy and customs security and their origin. The author analyzes the approach of scientists from different years. Highlights some of the historical facts of the occurrence of customs policy on the territory of our state.

Urgency. The article highlights the concept of the essence of customs policy and customs security and their origin. The author analyzes the approach of scientists from different years. Highlights some of the historical facts of the occurrence of customs policy on the territory of our state.

The purpose of the article and task was to study – determine subject, object, subject and process of customs policy of Ukraine. The determination of the origin, of the customs policy, the definition of the object and subject of customs security, historical facts.

Summary. Customs policy was historically the first form of state regulation of foreign trade. The main means of implementation of customs policy are the establishment of customs regime of movement of goods and vehicles across the customs border, customs tariffs, customs duties and other payments. Customs policy directly, should contribute to economic security of Ukraine. The formation of modern customs policy Ukraine takes into account the state of its economy, geopolitical position and the need to attract foreign investment, which is impossible to do without a policy of free trade. The reason is that across the country are a major international traffic arteries, and Ukraine is essentially a large transport corridor. Any attempt to complicate the movement of goods along these transport corridors can lead to serious consequences for the economy. At the same time, the tendency towards protectionism, and the protection of interests of national producers.

Conclusions and outcomes. In general, customs policy – a system of customs regulation standards framework that is aimed at ensuring economic interests and goals of the state. The mechanism of formation and implementation of customs

policy is such that at the stage of customs policy public understanding of the customs regulations and customs influence the benchmark customs regulations. Within certain customs policy, a system of customs regulations, which, in addition to the mechanisms of customs-tariff and non-tariff regulation includes customs system.

Establishing modern customs policy of Ukraine considers the state of its economy, the geopolitical situation and the need to attract foreign investment, which can not be done without policy of free trade. However, the mechanisms and instruments of state customs policy at present is imperfect, that due to the lack of a clear institutional framework for their development.